

F10 – Etik och vetenskapsmannens roll

Vetenskapsmannens uppgifter

Är det ett yrke att vara vetenskapsman?

Skäl för:

- Speciell utbildning
- Speciella krav på kompetens
- Speciella karriärmöjligheter

Vetenskapsmannens mål:

- Att hitta objektiv kunskap om världen
- Att sprida kunskapen
- Att bekämpa felaktig kunskap

Vetenskaplig metod:

- Generera hypoteser på ett systematiskt sätt
- Kritisera hypoteserna på ett systematiskt sätt
- Modifiera hypoteserna med hänsyn till kritiken
- Bestäm när vi nått en teori vi är nöjda med

Arbetsuppgifter:

- Forskning
- Publicering
- Undervisning
- Expertutlåtanden
- Peer review
- Popularisering

Etik

Två typer av beslut:

- Hypotetiskt imperativ: Vad skall jag göra för att nå ett visst givet mål?
- Kategoriskt imperativ: Vad skall jag göra? (Punkt slut).

Filosofen Kant byggde en moralteori på kategoriska imperativ. Han ansåg att moral var en fråga om logik.

Oomoraliska människor är enligt honom bara ologiska.

De flesta tycker nu förmodligen att moralbegreppen är kopplade till känslor

Vi verkar ha en *moralkänsla* inbyggd i oss.

Två frågor:

- Vad är moral egentligen?
- Hur använder vi oss av den?

Försök till svar på 1:a frågan:

- Naturalism: Moral kan definieras med hjälp av andra naturligare begrepp.
- Intuitionism: Moralen förklaras genom en inneboende känsla för rätt och fel (intuition).
- Emotivism: Moralen är inte objektiv utan bara ett uttryck för en känslomässig uppfattning.

Försök till svar på 2:a frågan:

- Relativism: Olika kulturer har olika moral. Man kan inte säga att någon moral är bättre än någon annan.
- Utilitarism: Vi skall handla så att vi maximerar det *goda* i världen. (Vad är då det goda?).
Utilitet=Nytta.
- Pliktetik: Det finns en begränsad uppsättning regler man inte får bryta mot.
- Kontraktsteori: Att följa en moral är helt enkelt att följa en överenskommelse som vi kommit överens om (i ett samhälle eller en yrkeskår).

För vetenskaplig etik föreslår vi följande synsätt:

Vi baserar etiken på en kontraktsteori med regler.

Reglerna väljs i sin tur så att vi tar hänsyn både till utilitarism och till pliktetik. Vi försöker få en balans mellan synsätten.

Vetenskapsmannens etik

Ett förslag är att en vetenskapsman bör arbeta på ett sådant sätt att han/hon tar hänsyn till följande 10 principer.

Hederlighet

Vetenskapsmän skall inte förfalska eller misstolka resultat. De skall vara objektiva opartiska i forskningsprocessen.

Noggrannhet

Vetenskapsmän bör undvika fel i forskningen orsakade av slarv och okritiskt tänkande. De bör undvika självbedrägeri och intressekonflikter.

Öppenhet

Vetenskapsmän bör dela data, metoder och idéer med andra. De skall tillåta kritik.

Frihet

Vetenskapsmän bör tillåta all typ av forskning, idéer och teorier. De skall dock kritisera forskning, idéer och teorier de uppfattar som felaktig.

Erkännande

Vetenskapsmän skall ge erkännande åt de personer som förtjänar det, framför allt vid publicering av böcker och artiklar.

Undervisning

Vetenskapsmän bör ägna en del av sin tid åt undervisning. De bör även sträva efter att informera allmänheten om vetenskap.

Socialt ansvar

Vetenskapsmän skall undvika forskning som skadar samhället. De skall försöka producera goda effekter. Vetenskapsmän är ansvariga för sin forskning och skall informera allmänheten om eventuella negativa konsekvenser av den.

Möjlighet åt alla

Vetenskapsmän bör sträva efter att alla skall ha möjlighet att arbeta inom vetenskap oavsett kön och etnisk eller social bakgrund.

Ömsesidig respekt

Vetenskapsmän bör behandla kollegor med hänsyn och respekt.

Respekt för försöksobjekt

Vetenskapsmän bör behandla försökspersoner och försöksdjur med värdighet. Vetenskapsmän skall inte kränka någons rättigheter eller integritet.